

Concert 4 maart 2007

Delos Ensemble

**Hotel De Sparrenhorst
Nunspeet**

9e Randmeerconcert - seizoen 2006/2007
zondag 4 maart 2007 14.00 uur
Hotel de Sparrenhorst - Nunspeet

Delos Ensemble

Naomi Peters (viool) - Hebe Mensinga (viool) - Vincent Peters (altviool)
Evelien Prakke (cello) - Lars Wouters van den Oudenweijer (klarinet)

Carl Maria von Weber Grand Quintetto opus 34
1786-1844

voor klarinet, twee violen, altviool
en cello

- *Allegro*
- *Fantasia, Adagio ma non troppo*
- *Menuetto, Capriccio Presto*
- *Rondo, Allegro giocoso*

Carl Maria von Weber

Alexander Glazounov Rêverie Orientale
1865-1936

voor klarinet, twee violen, altviool
en cello

~pauze~

Alexander Glazoenov

Osvaldo Golijov The Dreams and Prayers of
Isaac the Blind (1994)

voor Klezmerklarinet en strijkkwartet

- *Prelude*
  1. *Agitato, Minaccioso*
  2. *Graceful, Densely Slow*
  3. *K'vakarat*
- *Postlude*

Osvaldo Golijov

Delos Ensemble

Het Delos Ensemble kwam tot stand in 1998. Het ensemble heeft al sinds zijn oprichting concerten gegeven in heel Nederland, waaronder diverse malen in het Concertgebouw te Amsterdam, waarvan tal van radio opnames zijn gemaakt. Het ensemble stelt zich ten doel om kamermuziek uit te voeren waarin de werken van strijkkwartet met klarinet centraal staan.

Dit repertoire bestaat naast het traditionele werk (van Brahms, Beethoven, Reger en Mozart) ook uit nieuwe ontdekkingen. (Isang Yun, Paul Ben-Haim, Herbert Howells e.a.). Omwille van een thematische programmering wordt het Delos ensemble soms met een of meerdere instrumenten uitgebreid. Het Delos ensemble is vernoemd naar het geboorte eiland van Apollo, god der muzen. De musici kennen elkaar al jaren en vormen een zeer hechte band.

Zij zijn er allen van overtuigd, dat muziek (in welk genre dan ook) onmisbaar is in het leven; daarom zullen hun programma's origineel, afwisselend en uitdagend zijn. In 2000 maakte het Delos ensemble een concerttournee door Libanon en Syrië, waar de musici tevens diverse masterclasses voor de studenten van het conservatorium in Damascus verzorgden.

Ook maakte het Delos Ensemble een bijzondere tournee door Bosnië - Herzegovina met o.a. concerten voor getraumatiseerde oorlogsslachtoffers. In maart 2000 is aan het Delos ensemble de 'Zilveren Vriendenkrans' van het Concertgebouw toegekend, alsmede de AVRO-prijs, de Publieksprijs, Concertgebouwprijs en de Eduard van Beinum Studiebeurs. De leden van het ensemble hebben ieder afzonderlijk ook reeds hun sporen verdiend, gezien de vele onderscheidingen en prijzen die zij ontvingen.

"Er werd een doorzichtig, teder lijnenspel gesponnen dat de aandacht van het publiek onverbiddelijk opeiste. Het Delos Ensemble, dat nog zeer jeugdig toont, maakte van Brahms' Klarinetkwintet een bezonken, karaktervolle luisterervaring. Zo zou het vaker moeten klinken; vertolkt door musici die mijlenver boven het notenbeeld kunnen uitstijgen. Zoals dit Delos Ensemble!"

(Zwolsche Courant)

"Eenheid sterk punt Delos Ensemble. Klarinet welkome aanvulling op strijkkwartet, het Delos Ensemble bracht de extra mogelijkheden van deze bezetting in het Muziekcentrum Den Bosch zeer overtuigend aan het licht. Kwaliteit met een grote K."

(Brabants Dagblad)

Enkele notities bij dit concert

We mogen het Delos Ensemble dankbaar zijn dat ze stukken voor ons spelen die zelden te horen zijn. Aangezien ik deze werken ook niet ken, vindt u hieronder uitsluitend iets over de klarinet en over de componisten.

De klarinet: als je lucht langs een stukje riet blaast, dan gaat het riet trillen. Houd je het riet boven een buis, dan gaat de lucht in de buis meetrillen en versterkt de buis het geluid. Maak je een gat in de buis, dan is (natuurkundig gezien) de buis korter en krijg je een hogere toon. Bij een hobo gebruik je twee rieten, waar je de lucht tussen door perst.

Bij de **klarinet** ligt één riet tegen een houten blok. Daarom heet de

klarinet een enkelriet instrument en de hobo een dubbelriet instrument. De klarinet is omstreeks 1700 ontwikkeld. Rond 1777 werd hij voor het eerst gebruikt in een orkest, in Mannheim. Mozart kwam in die periode bij dat orkest op bezoek en hoorde daar voor het eerst de klarinet. Omstreeks 1830 maakte men (in navolging van de fluit) kleppen op de klarinet. Daarvoor werden de gaten met de vingers bedekt.

De klarinet heeft prachtige timbres, fel in de hoogte en warm in de laagte. De klarinet heeft een groot bereik, van meer dan 3½ oktaaf. De klarinet heeft een rechte buis, met een kleine beker aan het eind. Bij de hobo of de saxofoon is de buis konisch, die wordt steeds wijder.

Klarinettisten wilden uiteraard dat er muziek voor hun instrument werd geschreven. Dat heeft geleid tot een aantal meesterwerken. (De fantastische **klarinet-kwintetten** van Mozart en Brahms, twee absolute meesterwerken, kunt u op het volgende concert meebelevén.)

Von Weber heeft twee (en een half) klarinetconcert geschreven en dat zijn mooie stukken die dikwijls gespeeld worden (ook omdat er niet zo veel concerten voor klarinet en orkest zijn). Maar hij schreef dus ook dit kwintet. De stukjes die we op internet kunnen horen, zijn veelbelovend, en bevestigen de mening van de musici van het Delos Ensemble, dat we hier met een mooi en goed werk te maken hebben.

Von Weber en Mozart zijn (aangetrouwde) familie van elkaar. Mozart trouwde in 1782 met Konstanze Weber. Een oom van Konstanze was een merkwaardig man, die ook een wonderkind als Mozart wilde voortbrengen. Hij verhief zichzelf in de adelstand (vandaar het "von"), trouwde op zijn oude dag met een operaster, en kreeg een zoon, Carl Maria, die een wonderkind bleek te zijn.

Von Weber kreeg al op 11-jarige leeftijd les van Michael Haydn, de broer van de grote Haydn.

Von Weber was een zeer virtuoos pianist en een uitstekend dirigent. In de orkesten in de tijd van Mozart zaten de blazers vooraan en de strijkers achteraan. Von Weber heeft dat omgedraaid. De strijkers kwamen vooraan en het werden er meer, wel 7 of 8 in plaats van twee. De blazers moesten achteraan zitten, want die hoorde je toch wel. Von Weber was de eerste dirigent die niet meespeelde als eerste violist, maar alleen dirigeerde.

Von Weber heeft met de romantische Duitse opera "Der Freischütz" veel succes gehad. Hij verbond daarin bovennatuurlijke elementen met Duitse folklore en was daarmee wegbereider en inspiratiebron voor Wagner.

Alexander **Glazoenov** schreef drie balletten, negen symfonieën plus andere orkestwerken, twee goede pianoconcerten, twee mooie vioolconcerten en een leuk saxofoonconcert, zeven strijkkwartetten en geen enkele opera! Dit laatste in tegenstelling tot de Russische componisten die hem les gaven en beïnvloedden. Hij was een wonderkind en werd als 14-jarige leerling van Rimsky-Korsakov. Na de revolutie van 1917 hield hij het niet vol in de Sovjet-Unie en vestigde hij zich in Parijs. Alle moderniteiten op compositorisch gebied uit het begin van de 20^e eeuw liet hij aan zich voorbij gaan. Ik vermoed dat de *Rêverie Orientale* oorspronkelijk in 1886 voor orkest is geschreven.

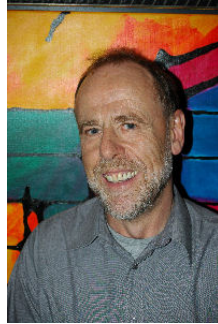
De **klarinet** vinden we ook in de **jazz**-muziek terug. En in de klassieke muziek die daar weer door geïnspireerd is, denk bijvoorbeeld aan de geweldige glijdende klarinetpassage waarmee Gershwin's *Rhapsody in Blue* begint. De klarinet vinden we ook veel in Oost-Europese volksmuziek en bij joodse muziek. Met name Russische joodse emigranten naar de V.S. namen ook hun muziek mee. Die muziek leeft nog steeds en wordt **Klezmer**-muziek genoemd.

Oswaldo Golijov heeft zich door de Klezmer-muziek laten inspireren. Hij schrijft:

"Acht eeuwen geleden dicteerde Isaac de Blinde, de grote kabbalistische rabbi, een manuscript waarin hij beweert dat alle dingen en gebeurtenissen in het universum het product zijn van combinaties van Hebreeuwse letters."

"De dromen en gebeden van Isaac de Blinde is een soort episch verhaal, een geschiedenis van het Jodendom. Het bevat Abraham, ballingschap en verlossing. De delen zijn als het ware in de drie talen die in 6000 jaar Joodse geschiedenis werden gesproken: het eerste in het Aramees, het tweede in het Jiddisch, het derde in het Hebreeuws. Ik besepte dat pas nadat het stuk al klaar was. Maar als voorbeeld: terwijl ik het tweede deel componeerde, zat mijn vader buiten de sportpagina van de krant te lezen. Af en toe riep hij dan: "daar hebben we weer een Jiddisch akkoord!"

Wouter Molendijk, 3 maart 2007

Op het internet zijn enkele stukken te beluisteren. De volgende links kunnen daarbij helpen:

Von Weber:

<http://opus100.free.fr/fr/Chambre8.html>

<http://opus100.free.fr/gb/liste.html>

zelfde muziek, zie onder in het alfabet, maar nog veel meer moois

<http://www.soundclick.com/bands/songInfo.cfm?bandID=541356&songID=3924489>

een ander deel

<http://www.soundclick.com/bands/pagemusic.cfm?bandID=541356&CurrentPage=2>

nog meer moois!

<http://www.amazon.fr/Quintette-clarinette-Antonin-Reicha-Nepomuk/dp/B0000259K7>

van alle vier de delen de eerste 30 seconden

Glazoenov, orkestversie:

<http://www.amazon.com/exec/obidos/ASIN/B0000045SV/classicaljunk-20>

Over de componist Osvaldo Golijov (in het Engels)

Osvaldo Golijov (born December 5, 1960) grew up in an Eastern European Jewish household in La Plata, Argentina. Born to a piano teacher mother and physician father, Golijov was raised surrounded by chamber classical music, Jewish liturgical and klezmer music, and the new tango of Astor Piazzolla. After studying piano at the local conservatory and composition with Gerardo Gandini he moved to Israel in 1983, where he studied with Mark Kopytman at the Jerusalem Rubin Academy and immersed himself in the colliding musical traditions of that city. Upon moving to the United States in 1986, Golijov earned his Ph.D. at the University of Pennsylvania, where he studied with George Crumb, and was a fellow at Tanglewood, studying with Oliver Knussen.

In the early 90's Golijov began to work closely with two string quartets, the St Lawrence and the Kronos. Both ensembles were the earliest to project Golijov's volatile and category-defying style in its true, full form, and continue to perform his music regularly. In 2002, EMI released *Yiddishbbuk*, a Grammy-nominated CD of Golijov's chamber music, celebrating ten years of collaboration with the St Lawrence String Quartet, featuring clarinetist Todd Palmer. The Kronos Quartet released three recordings featuring their collaborations with Golijov: *The Dreams and Prayers of Isaac the Blind*, featuring David Krakauer, as well as *Caravan*, and *Nuevo*. Kronos also expanded Golijov's musical family through collaborations with artists such as the Romanian Gypsy band Taraf de Haïdouks, the Mexican Rock group Café Tacuba, tablas virtuoso Zakir Hussain, and legendary Argentine composer, guitarist and producer Gustavo Santaolalla, with whom Golijov continues to collaborate in a variety of projects. For the past seven years Golijov has been inspired by the voice of Dawn Upshaw, for whom he composed several works, including the *Three Songs for Soprano and Orchestra*, the opera *Ainadamar*, the cycle *Ayre*, and a number of arrangements of popular songs.

In 2000, the premiere of Golijov's *St. Mark Passion* took the music world by storm. Commissioned by Helmuth Rilling for the European Music Festival, to commemorate the 250th anniversary of J.S. Bach's death, the piece featured the *Schola Cantorum* of Caracas, with the *Orquesta La Pasión* (especially assembled for this work by Golijov together with percussionist Mikael Ringquist), all conducted by Maria Guinand. The CD of the premiere of this work, on the Haenssler Classic label, received Grammy and Latin Grammy nominations in 2002. For the premiere of *Ayre*, Golijov founded another virtuoso ensemble: *The Andalucian Dogs*. Together with Dawn Upshaw, they premiered the piece at Zankel Hall and recorded it on a Grammy-nominated CD for Deutsche Grammophon in 2005. In 2006 Deutsche Grammophon released the recording of *Ainadamar*, with Dawn Upshaw, Kelley O'Connor and Jessica Rivera singing the principal roles, and the Atlanta Symphony Chorus and Orchestra, conducted by Robert Spano, an artist and friend who has worked closely with Golijov for almost a decade and conducted the world premiere of the opera, as well as the American premiere of the *Passion*. The record earned two Grammy awards: for best opera recording, and best contemporary composition.

Golijov has received numerous commissions from major ensembles and institutions in the U.S. and Europe. He is the recipient of a MacArthur Fellowship and several other awards. In addition to the artists mentioned above, he collaborates closely with conductor Miguel Harth-Bedoya; vocalists Luciana Souza, Alexandra Montano and Biella da Costa, cellists Yo-Yo Ma, Maya Beiser, Alisa Weilerstein and Matt Haimovitz, the Kamancheh virtuoso Kayhan Kalhor, and percussionist Jamey Haddad; also with young, multitalented musicians such as Michael Ward-Bergeman, Gonzalo Grau, Ljova, and Jeremy Flower; ensembles including the Atlanta Symphony, the Boston Symphony, the Chicago Symphony, and eight blackbird; artist Gronk, playwright David H. Hwang, and director Peter Sellars, who staged sold out and critically acclaimed runs of *Ainadamar* at the Santa Fe Opera and Lincoln Center.

Golijov has been composer-in-residence at the Spoleto USA Festival, the Los Angeles Philharmonic's *Music Alive* series, Marlboro Music, Ravinia, and several other festivals. He has recently been named composer-in-residence for the 2007 Mostly Mozart Festival at Lincoln Center and is co-composer-in-residence, together with Marc-Anthony Turnage, at the Chicago Symphony Orchestra for the next two seasons. This season he is working with the Silk Road Project and with Dawn Upshaw at Carnegie Hall in two workshops. Golijov is an Associate Professor at College of the Holy Cross in Worcester, MA, where he has taught since 1991, and is also on the faculty of the Boston Conservatory.

In January and February 2006 Lincoln Center presented a sold out Festival called "The Passion of

Osvaldo Golijov", featuring multiple performances of his major works, his chamber music, and late nights of Tango and Klezmer. London's Barbican Centre also presented two evenings of his music in early 2006, and the Atlanta Symphony is featured his works throughout the season.

Recently completed projects include *Azul*, a cello concerto for Yo-Yo Ma and the Boston Symphony, and the composition of the soundtrack for Francis Ford Coppola's upcoming film *Youth Without Youth*. He is currently at work on *Rose of the Winds*, commissioned by the Chicago Symphony Orchestra and to be premiered by them with the Silk Road Ensemble and Miguel Harth-Bedoya conducting. Future works include a new opera, commissioned by the Metropolitan Opera.

His works are published by Ytalianna Music Publishing. In addition to *Ainadamar* and *Ayre*, Deutsche Grammophon will release three other recordings of Golijov's works over the next two years. Other works have been released on Nonesuch, Sony Classical, Hanssler Classics, Naxos, Koch, and EMI.

<http://www.osvaldogolijov.com/>

Op verschillende websites zijn CD uitgaven te vinden van de componist Golijov. Het door het Delos Ensemble gespeelde stuk wordt blijkbaar in verschillende versies (?) gespeeld. We zullen het zondag wel horen.

1. The Dreams And Prayers of Isaac The Blind: Prelude: Calmo, Sospeso
2. The Dreams And Prayers of Isaac The Blind: I. Agitati-Con Fuoco-Maestoso-Senza Misura, Oscillante
3. The Dreams And Prayers of Isaac The Blind: II. Teneramente-Ruvido-Presto
4. The Dreams And Prayers of Isaac The Blind: III. Calmo, Sospeso-Allegro Pesante
5. The Dreams And Prayers of Isaac The Blind: Postlude: Lento, Liberament

"Eight centuries ago Isaac The Blind, the great kabbalist rabbi of Provence, dictated a manuscript in which he asserted that all things and events in the universe are product of combinations of the Hebrew alphabet's letters: 'Their root is in a name, for the letters are like branches, which appear in the manner of flickering flames, mobile, and nevertheless linked to the coal'. His conviction still resonates today: don't we have scientists who believe that the clue to our life and fate is hidden in other codes?

"Isaac's lifelong devotion to his art is as striking as that of string quartets and klezmer musicians. In their search for something that arises from tangible elements but transcends them, they are all reaching a state of communion. Gershom Scholem, the preeminent scholar of Jewish mysticism, says that 'Isaac and his disciples do not speak of ecstasy, of a unique act of stepping outside oneself in which human consciousness abolishes itself. *Debhequth* (communion) is a constant state, nurtured and renewed through meditation'. If communion is not the reason, how else would one explain the strange life that Isaac led, or the decades during which groups of four souls dissolve their individuality into single, higher organisms, called string quartets? How would one explain the chain of klezmer generations that, while blessing births, weddings, and burials, were trying to discover the melody that could be set free from itself and become only air, spirit, *ruakh*?

"The movements of this work sound to me as if written in three of the different languages spoken by the Jewish people throughout our history. This somehow reflects the composition's epic nature. I hear the prelude and the first movement, the most ancient, in Arameic; the second movement is in Yiddish, the rich and fragile language of a long exile; the third movement and postlude are in sacred Hebrew.

"The prelude and the first movement simultaneously explore two prayers in different ways: The quartet plays the first part of the central prayer of the High Holidays, 'We will observe the mighty holiness of this day...', while the clarinet dreams the motifs from 'Our Father, Our King'. The second movement is based on 'The Old Klezmer Band', a traditional dance tune, which is surrounded here by contrasting manifestations of its own halo. The third movement was written before all the others. It is an instrumental version of K'Vakarat, a work that I wrote a few years ago for Kronos and Cantor Misha Alexandrovich. The meaning of the word *klezmer*: instrument of song, becomes clear when one hears David Krakauer's interpretation of the cantor's line. This movement, together with the postlude, bring to conclusion the prayer left open in the first movement: '...Thou pass and record, count and visit, every living soul, appointing the measure of every creature's life and decreeing its destiny'.

"But blindness is as important in this work as dreaming and praying. I had always the intuition that, in order to achieve the highest possible intensity in a performance, musicians should play, metaphorically speaking, 'blind'. That is why, I think, all legendary bards in cultures around the world, starting with Homer, are said to be blind. 'Blindness' is probably the secret of great string quartets, those who don't need their eyes to communicate among them, with the music, or the audience. My homage to all of them and Isaac of Provence is this work for blind musicians, so they can play it by heart. Blindness, then, reminded me of how to compose music as it was in the beginning: An art that springs from and relies on our ability to sing and hear, with the power to build castles of sound in our memories."